

A HALLEI MAGYAR KÖNYVTAR.¹

Közli: RÉVÉSZ KÁLMÁN.

A hallei egyetemmel összeköttetésben levő „*Bibliotheca Hungaricat*“ volt alkalmam a mult június hóban kissé tüzete-
sebb vizsgálat alá venni. E könyvtárral *Szlávik Mátyás* úr —
ki, ha jól tudom, pár éven át a könyvtárnoki tisztet is viselte —

¹ Midőn Révész Kálmán úrnak ezen érdekes közleményét, mely a „*Protestans Egyházi és Iskolai-Lap*“ 1886-iki folyamában (1301—1305. l.) jelent meg először, folyóiratunkban egész terjedelmében lenyomatjuk, szükségese-
nek tartjuk a hallei magyar könyvtárról a következőket megjegyezni. Ujabb időben a „*Magyar Könyvszemle*“ volt az első, mely 1881-iki folyamá-
ban (240—242. l.) a hazai szakférfiak figyelmét a hallei magyar könyvtárra
felhívta. E folyóirat szerkesztője ugyanis 1880-ban a múzeumi könyvtár
kéziratgyűjteményében, régi magyarországi könyvtárak catalogusait kutat-
ván, megtalálta a hallei magyar könyvtár írott catalogusát, melyet Witten-
bergában 1755-ben Latsny Ádám turóczmegyei hazánkfia készített, s mely-
nek egy 1785-ben másolt példánya, gróf Széchenyi F. könyveivel került a
Nemzeti Múzeum könyvtárába. (L. *Catalogus Manuscriptorum Bibliothecae
Nationalis Hungaricae Szechenyiano-Regnicolaris Sopronii 1815. Vol. II.*
383—4. l. Mostani Signaturája: Quart lat. 16). Ezen catalogusból, mely 4-ed
rétdben, 83 beirt levélből áll s összesen 1030 magyarországi vonatkozású
régi nyomtatványnak és a Rotarides Mihály által gyűjtött kéziratoknak
jegyzékét sorolja fel, a Nemzeti Múzeum könyvtára kiválasztott öt régi
magyar könyvezímet, s az ezeknek megfelelő könyveket, melyeket unicu-
moknak tartott, 1881. okt. 29-én a hallei egyetemi tanáestól tudományos
használatra kölcsön kérte. E könyvek, mint a múzeumi könyvtár hivatalos
átírata tanúsítja, a következők voltak: 1. *Janua Linguarum bilinguis Lat.
et Hung. dedie. Georg. Rákóczy Transylv. Princ. Albae Juliae 1635.* —
2. *Georg. Felvinczi: Igen szép historiája az Jeruzsálemből Jerichoba menő
tolvajoktól megsebesített Embernek állapotáról. Lőcse 1689.* — 3. *Sigismundi
Pernyeszi (Osztopányi) A kegyes léleknek lelki vigasztalást szerző üdvesség
Paizsa. Lőcse 1693.* — 4. *Az szikszai templomn gyakorlott Istennek Itéleti.
Lőcse 1694.* — 5. *Joan. Siderii: Kisded Gyermeknek való Catéchismus.
Bártpha 1701.* — A hallei egyetemi tanács a kért könyvekből megküldötte

épen e lapok 1882-ik évfolyamának 17-dik számában közölt egy terjedelmes tudósítást, melyben azonban — nem tudom mi okból — épen azok a könyvek nincsenek felemlítve, melyek e könyvtárnak a legnagyobb kincseit képezik. Ugyanis található itt *öt eddig teljesen ismeretlen régi magyar nyomtatvány, a me-*

az 1-ső, 2-ik és 4-ik számút, de ezekből csak a 2-ik és 4-ik számú vált be unicumnak, mert az 1-sőnek kiadási éve nem felelt meg a Catalogusban kitett évszámnak, ellenben a 3-ik és 5-ik számú nyomtatványok azért nem váltak be unicumoknak, mert ezeket a hallei egyetemi tanács el sem küldte, hanem küldött helyettük két más régi magyar könyvet, melyek sem nem unicumok, sem nem ismeretlenek. Ezen nyomtatványokból a 2-ik és 4-ik számút *Majláth Béla* a „Magyar Könyvszemle“ 1881-iki folyamában (240—242. l.) ismertette s ez alkalommal megjegyezte: hogy a Nemzeti Múzeum könyvtára oda fog törekedni, hogy ezen unicumokat saját gyűjteménye számára *csere útján biztosítsa* s hogy a tárgyalások ez irányban folyamatban vannak! Ismerve a hallei magyar könyvtár mostoha viszonyait, elhatározásában azon intentio vezette őt, hogy a külföldön eltemetett, nehezen hozzáférhető és kallódásnak indult régi magyar könyvkincset a végpusztulástól megmentse s az ország első művelődési intézetében mindenkinek hozzáférhetővé tegye. E ezéلبől a Nemzeti Múzeum könyvtára különböző oldalról informáltatta magát a hallei magyar könyvtár viszonyáról, tanulmányozta és előkészítette a dolgot, s gyűjtötte az anyagot az úgy sikeres lebonyolításához. Mily stádiumban van az ügy jelenleg? erről ezúttal nem nyilatkozhatunk, de hogy a múzeumi könyvtár az ügyet el nem ejtette, erről olvasóinkat biztosíthatjuk. — Azóta a „Protestans Egyházi és Iskolai Lap“ szellőztette a hallei magyar könyvtár dolgát. Szlavik Mátyás úr, a „hallei bibliotheca hungarica“ akkori könyvtárnoka ugyanis, a most említett lap 1882-iki folyamában (525—529. lap) „a hallei-wittenbergi Bibliotheca Hungarica rövid ismertetése“ cím alatt, a könyvtárról egy hosszabb cikket írt, melyben annak nevezetesebb nyomtatványait és kéziratait ismertetve felemlíté, hogy ismertetésével kapcsolatosan Haan Lajos csabai evang. lelkész úrnak a hallei könyvtárról részletesebb (nyolcz ívre terjedő) jegyzéket és értesítést küldött, tanácsolva ennek, hogy tegyen lépéseket az evangélikusok egyetemes gyűlésén az iránt, „*hogy e becses kéziratok* (tehát a nyomtatványok nem) az ág. h. egyetemes egyház levéltárába (s nem tán a nemzeti múzeum könyvtárába) helyeztessenek el.“ Ennek következtében Haan Lajos úr, mint az egyetemes egyház egyik főjegyzője, az ág. h. egyetemes egyház 1882-ik évi okt. hó 18—20-án Budapesten tartott gyűlésén ez ügyben indítványt tett, melynek következtében a gyűlés elhatározta: „*hogy a hallei egyetemhez kérvény intéztessék az ott levő Bibliotheca Hungaricának az egyetemes ev. egyház számára való átengedése iránt.*“ (Prot. Egyh. és Iskolai L. 1882. folyam 1374. l.) A kérvényt Haan Lajos úr el is készítette, s 1883. febr. 28-iki kelettel a hallei

lyek tehát unicumok; ezeken kívül a könyvtárban meglevő 52 régi magyar (1711 előtt megjelent) könyv között kilencz igen ritka és becses darab van.

Én azon három óra alatt, melyet a könyvtárban tölthetem, a régi magyar könyvekről teljes jegyzéket készítettem (és

egyetemi tanácsnak elküldötte, de azt a tanács, daczára annak, hogy abban a magyarországi evangelicusok csak a hallei magyar könyvtár kézíratait kérték, udvariasan ugyan, de határozottan visszautasította. Így állt az ügy Révész Kálmán úr felszólalásáig, melyet egész terjedelmében közlünk. Az ő leírása a hallei magyar könyvtár állapotáról, kezeléséről és mostoha viszonyairól, tökéletesen megfelel azon információknak, melyeket a múzeumi könyvtár ez ügyre vonatkozólag bír; az ő óhajtása: ezen eltemetett könyvkincs (nyomatványokat és kéziratokat), mielőtt elkallódnék, a magyar művelődésnek megmenteni s a Nemzeti Múzeum könyvtárában a kutató közönségnek hozzáférhetővé tenni, tökéletes visszhangja Majláth Béla azon inteniójának, melyet a szóban levő könyvek megmentésére a „Könyvszemle“ 1881-iki folyamában nyilvánított. Révész úr indítványát melegen felkarolta, magáévá tette s élénken megvilágította: *Stromp László* ág. hitv. papjelölt úr, a „Protestáns Egyházi és Iskolai-Lap“ 1886-iki folyamában (1402—1404. l.) „a hallei magyar könyvtár“ című közleményében, melyben saját tapasztalásából a hallei magyar könyvtár mostoha viszonyait ecsetelve, annak helyiségét „teljesen kiürített vércsetanyának“, kezelését „nyomorúságosnak“ s egész oeconomiáját oly nehézkesnek és monstruosusnak nevezte, hogy ezen állapotok önként „fölkeltik a szükséges lépések megtétele elodáztatlanóságának tudatát“. Ezen, valamint Révész Kálmán úr előbb említett cikkére Szlávik Mátyás úr a „Protestáns Egyházi és Iskolai-Lap“ 1886-ik folyamában (1432—1434. l.) „a hallei magyar könyvtár“ című cikkében reflectált, melyben beismerve a hallei magyar könyvtár hanyag kezelését, példákkal illusztrálta, hogy egyes ritka magyar könyvek az alapítványi magyar könyvtárból, a hallei egyetemi nagy könyvtárba tévedtek, hol rendes könyvtári signaturával bírnak és honnan azokat minden sürgetés daczára sem lehetett ekkorig visszakapni, továbbá, hogy egyes magyar vonatkozású kéziratok az alapítványi könyvtárból már el is vesztek, mégis a sorok közt a könyvtár és ennek custosa: Rose hallei egyetemi titkár úrnak védelmére kel, ki megígérte, hogy a könyvtár a jövőben új helyiséget fog kapni, melyben a magyar könyvek föntartása biztosítva lesz. Leírja azután körülményesen, hogy a hallei egyetemi tanács azért utasította vissza a magyarországi evangelikusok kérvényét, mert a hallei magyar könyvtárt az ottani egyetemi magyar alapítvány egy részének tekintette, minek következtében azon nézetét fejezi ki, hogy a hallei magyar könyvtár protestáns alapítványi tulajdon, melyre csak a magyar protestánsok (s nem a Nemzeti Múzeum) formálhatnak igényt s ezért Révész Kálmán úrnak, a könyvtár megmentésére vonatkozó indítványát határozottan visszautasítja. Végül indítványozza, hogy a hallei

pedig magokról a példányokról s nem a sok tekintetben igen hiányos katalogusból). Sietek tehát először is e jegyzéket közleni, a ritkább könyvekre mindenütt felhíván a figyelmet.

Székelly István: Chronica. 1559.

Mélius: Sámuel és királyok könyve. 1565.

Sylvester: Uj-testamentom. Bécs, 1574.

Pécsi Lukács: Szt. Ágoston doktor. 1591.

Eddig csak három példánya volt ismeretes, ez a negyedik.

5. *Sós Kristóf: Postilla. 1598.*

Károli Péter: Symbolum apostolicum 1600. Eddig csak két példány, ez a harmadik.

Pázmány: Mostan támadt tudományok hamissága. 1605.

magyar könyvtár kéziratának ügyét vegyék kezökbe a magyarországi protestánsok azon küldöttei, kik a Gusztáv Adolf-Egyesület évi közgyűlésére mennek Németországba, készíttessék el a hallei magyar vonatkozású kéziratok jegyzékét és bocssássák közre, tartalmukat pedig másoltassák le az egyetemes levéltár számára. Ez az ügy rövid historicuma. Közzöltük ezt, anélkül hogy az elmondottakra reflectálni vagy álláspontunkból valamit feladni akarnánk. Ha valami fordulat ez ügyben beáll, értesíteni fogjuk róla olvasóinkat. Most pedig áttérünk Révész Kálmán úr cikkének érdemére. Mindenekelőtt szerencsét kívánunk neki azon szép eredményhez, melyet a hallei könyvtárban három órai kutatása alatt elért. Az általa felsorolt 52 régi magyar, 1711 előtti nyomtatvány közt van *kilencz igen ritka munka és öt unicum*, melyeket Révész úr részletesen ismertet. Ezen 52 régi magyar könyvről megjegyezzük, hogy czímök (a debreczeni 1597-iki Gratiarum Actio kivételével) a Nemzeti Múzeum fönt említett Catalogusában beunfoglaltatik, mivel azonban a múzeumi könyvtár azt tapasztalta, hogy ezen catalogus nem mindenben megbízható, a hallei egyetemi tanácstól kért könyvek jegyzékébe csak oly unicumokat vett fel, melyekhez semmi kétség nem fért. Így „a váradi rabok siralmas énekét“ azért nem vette fel unicumnak, mert kiadási éve nem volt a catalogusban kitéve, a kassai 1633-ik-, helyesebben 1633-ik évi és a lőcsei XVII. századbéli két nyomtatvány pedig azért maradt ki a Halleba küldött jegyzékből, mert ezeket Szabó Károly Régi Magyar Könyvtárában 1297. és 1591. sz. alatt ismerteti. Ellenben Osztopányi Pernyeszi István munkáját a múzeumi könyvtár kérte, de nem kapta meg a hallei könyvtártól, a mint ezt megjegyzésünk elején mondtuk. Ezen megjegyzés különben nem von le semmit Révész Kálmán úr cikkének értékéből, mert így is három ismeretlen nyomtatványnyal gyarapította irodalmunkat. Az új adalékoknak folyó számat adunk s ezeknél, ugymint a többieknél a csillag alatt megteszszük észrevételünket.

Szerk.

Magyarázata az Evangéliomoknak. Bártfa, 1608. Eddig két példány, ez a harmadik.

10. Samarjai: Magyar hármonia. 1628.¹

Lethenyei: Hitünk ágainak rövid összeszedése. Csepreg, 1635.

Kereszturi: Csecsemő keresztyén. 1638.

Tasi G.: Elménknek felmenetele. 1639.

Kassai András: Centuria quaestionum Bártfa. 1644. Eddig unicum az akadémia könyvtárában, ez a második példány.

15. Laskai: Hitzakadás megorvoslása. 1644.

Gelei K. István: Váltságtitka 3-dik kötet. 1649.

Megyesi P.: Dialogus. 1650.

Agenda és Canones. Somorja, 1650.

20. Apáczai Csere: Encyclopaedia. 1653.

Király Jakab: Misc nem mise. 1654.

Gyöngyösi: Ker. vallás fundamentomi. 1657.

Jézsuita paterek titkai. 1657.

Pápasták méltatlan üdözése. 1657.

25. Czeglédi: Az országok romlásáról. 1659.

Szalóczi M.: Tanítóknak választételek. 1660. Eddig két példány, ez a harmadik.

Drégelypalánki: Speculum Mysticum. 1668. Eddig három példány, ez a negyedik.

Nógrádi: Idvösség kapuja. 1672.

Szathmárnémeti M.: Dominica. 1675.

30. Balassa és Rimai énekei. Pozsony, 1676. Eddig unicum a Nemz. Múzeum birtokában, ez a második példány.

Németi M.: Psalterium. 1679.

Mártonfalvi Gy.: Szent historia. 1681.

Bándi: Magyarázat a 68. zsoltárra. 1690.

Lisznyai: Magyarok krónikája. 1692.

¹ Szlávik említi az idézett helyen Sartorius János: „Magyar lelki óra“ című munkáját is. Mivel ilyen könyv az eddigi tudomás szerint nem létezik s így Halleban sem található, azt kell hinnem, hogy Samarjai neve és műve van itt elferdítve. — (Lásd Szlávik Mátyás ide vonatkozó közleményét a Protestans Egyházi és Iskolai Lap 1886-iki folyamában, 1433. l., mely szerint Sartorius kérdéses műve 1731., 1732. és 1733-ban jelent meg.)

35. Augustana confessió magyarul. 1692. Eddig két példány, ez a harmadik.

Balog György: Cicero 4 könyvei. 1694.

Felvinczi: De conservanda valetudine. 1694.

Páriz-Pápai: Pax corporis. 1695.

Verbőczy: Tripartitum. Kolosvár, 1698.

40. Otrokócsi: Isten előtt járók tökéletessége. 1699.

Molnár Albert: Discursus de summo bono. 1701.

Balog György: Cornélius Nepos. 1701.

D. Ember Pál: Garizim és Ebal. 1702.

Ács Mihály: Magyar theologia. 1709.

45. Zólyomi Boldizsár: Elmékedések 1710.

Zólyomi B.: Kegyettség gyakorlása. 1710.

47. (Babai Gy.): Francke a gyermeknevelésről. Halle, 1711.

Az itt elősorolt 47 munkán kívül, melyek közül 2 másod, 5 harmad, 2 pedig negyedik példány, az eddigi tudomás szerint van még e könyvtárban 5 olyan régi magyar nyomtatvány, melyek eddig teljesen ismeretlenek voltak s így unicumok. Könyvészeti leírásukat a következőkben adom.

I.

(301. sz.) *Debreczen 1597.*¹

Gratiarum actio cum adiuncta praecatione, pro universis acceptis et accipiendis spiritualibus et corporalibus Dei optimi beneficiis. Debrecen. M. D. IIIC.

Nyolczadrét, 8 számozatlan levél.

Tartalma: 1. közönséges hosszú könyörgés. 2. Kicsiny gyermekek reggeli-estveli könyörgése. 3. Az Magyarországhi Ecclesiának keserves panasza, melyet tött az Tatár ellen 1594. Nota: Ne hagy elesnem felséges.....

Kezdeté:

Nagy keservesen, felséges Isten, seregöknek Ura,
Magyar nemzetnek ki valál régen hatalmas oltalma,
Nagy romlásunkban kiáltunk reád: tekints árváidra!

¹ Ezen könyv czíme a múzeumi könyvtár föntemplített catalogusában nem foglaltatik s irodalmunkban egészen ismeretlen. Vele kezdjük meg folyóiratunkban az „Adalékok“ IV. centuriáját. Szerk.

Összesen 16 háromsoros versszak. A versfejezetben: *Nicolaus Agriusla*. Tehát a szerző: Egri Miklós.

A IV. és XLVII. zsoltárok zárják be ez érdekes kis könyvecske tartalmát.

II.

Kassa 1633.

Az igaz keresztyén vallásban levő tudománynak fundamentomi, melyek rövideden foglaltatnak öt summás Artikulusokban. Ezekhez melléje adattak mindennapi reggeli s estveli könyörgeések és hálaadások. Mostan először a gyengébb ifjuság kedvéért kiadattattak. Kassán nyomtatta Boityz (vagy Bostijz) István által 1633. esztendőben.

12-edrét, czímlap és szöveg 24 lap.

Ezen, minden kétségen kívül lutheránus káté tartalma: 1. Az istenről, 2. a bűnről és törvényről, 3. a megigazulásról és jócselekedetekről, 4. a penitentiáról, 5. az urvacsorájáról. Ezek után van: két gyónás formula, apostoli hitforma, tizparancsolat, reggeli és esteli ima utó-imával.

Kétszeres becse van az unicumnak azon körülménynél fogva, hogy egy oly kassai nyomdászszal ismertet meg bennünket, kiről még eddig a nyomdászat történelme mit sem tudott. Az eddig ismert ez időbeli kassai nyomtatványokat a Schulz Dánielné nyomdája állítja ki. Talán ennek volt üzletvezetője Boityz vagy Bostijz (a harmadik betű el van mosódva), a ki aztán a maga kezére is szerencsét próbált, de üzletét nem soká tarthatta fenn.¹

¹ Itt t. munkatársunk téved. Az általa leírt káté nem unicum. Szabó Károly ismeri és Régi Magyar Könyvtárában 1297. szám alatt le is írta. Nem is ritka munka. Bosits István kassai nyomdász sem ismeretlen. Szabó Károly idézett munkájának I. és II. kötetében több nyomtatványt ismertet tőle. A tévedés nyilván onnan van, hogy Révész úr az eredeti 1683-iki évszámot, akár mert ez a példányon el volt mosódva, akár az idő rövidsége miatt *1633-nak nézte* 1683 helyett. E tévedést ezennel helyreigazítjuk és az ismertetett könyvnek számot nem adunk.

III.

(302. sz.) *Hely és év nélkül.*

A váradi siralmas tömlőcznek fenekén nyomorgó magyar raboknak keserves rabságukat egy keresztyén így siratta e versekben.¹

Nyomtattatott

Eddig a címnap, melyen a nyomtatás helye és éve, fájdalom, nincs kitéve. Hirtelenében nem volt időm a nyomtatás helyét egész biztosan meghatározni, de vagy Debreczen vagy Kolozsvár lesz. Váradon, tudjuk, már akkor nem volt nyomda. A megjelenés ideje sem lépheti át a XVII. századot, hiszen maga a vers 1681-ben íratott.

A kis füzet nyolczadrétű 6 számozatlan levélre terjed, melyek közül, az első és utolsó egészen üres. Tehát a harmadik lapon van a címnap, az 5-ik lapon kezdődik s a tizedik lapon végződik a 24 strófás négysoros vers, melynek legutolsó verszaka im ez:

„Ezerhatszáz nyolczvan és egy esztendőben,
Szent Mihály havának utolsó hetében,
Nemzetem rabságát látván a tömlőczben,
Úgy szerzém ezeket Váradon létemben.

A versfejekből valami nevet kiolvasni nem lehet.

E példány a rajta levő feljegyzés szerint Szathmáry János ajándékából Rotarides Mihályé volt.

IV.

(303. sz.) *Lőcse 1693.*

Osztopányi Pernyeszi Zsigmond „A kegyes léleknek lelki vigasztalást szerző idvesség paizsa“ című Kolozsváron 1676-ban megjelent munkájának (lásd Szabó K. Régi Magyar Könyvtár I. 1195. szám) 1693-ban Lőcsén nyomtatott eddig teljesen ismeretlen kiadása. 24-edrét. Címnap ajánlás 2 levél. Szöveg 1—399 lap. Mutatótábla 5 levél.²

¹ Ezen könyv irodalmunkban valóban ismeretlen s Szabó Károlyhoz a 302-ik adalékot szolgáltatja. Szerk.

² Ezen kiadást a Nemzeti Múzeum könyvtára a hallei egyetemi könyvtártól annak idejében kérte, de meg nem kapta. Örvendünk, hogy azt Révész úr felkutatta és ismertette. Szerk.

V.

Lőcse XVII. század.

Egész esztendő által való vasárnapi evangeliomok sommáját, velejét és cillyát magokban foglaló rövid és egytűyi magyar versecskék, melyeket szerzett egy buzgó lélek.

Lőcsén nyomtatott Brewer Sámuel által.

A nyomtatás éve nincs feltéve, Brewer mint nyomdász szerepel 1662—1699, ez időszakra esik tehát e kis nyomtatvány megjelenése, mely 8-drét 24 számozatlan levél.¹

Ezen öt, eddig teljesen ismeretlen unicumon kívül van még a könyvtár katalógusában egy szintén ritka könyvről, mely azonban a könyvtárban már nem található, említés téve. S ez:

„*A szikszai templomban gyászeseite versekben. Irta egy bujdosó. Lőcse 1694.*“ Ez unicum ismertetve van a „Magyar Könyvszemle“ 1881-ik évfolyamának 240—242. lapjain, azon megjegyzéssel, hogy a „megszerzésére vonatkozó tárgyalások a nemzeti múzeum és a hallei egyetem könyvtára közt folyamatban vannak.“ Mivel pedig — mint említettem — e könyv Halléban többé nem található: kétségtelenül a „Magyar Nemzeti Múzeum“ könyvtárának birtokában van.² És itt kétségtelenül jobb helyen van, mint amott, úgy hogy a többi, általam most megjelölt ritkaságokra nézve is nem késem a Nemzeti Múzeum igazgatóságának figyelmét azon óhajtásom kapcsolatában felhívni: vajha ezek is mielőbb megszerzettnének legelső hazai könyvtárunk számára. Eltekintve ugyanis attól, hogy e magyar unicumoknak méltó helye csakugyan a hazában van, még azt is figyelembe kell vennünk, hogy azoknak biztos megőrzésére nézve a hallei könyvtár mostani viszonyai teljes és megnyugtató garantiát nem nyújthatnak. A magyar könyvtárnak kulcsai ugyanis, ha jól emlékszem: egy egyetemi hivatalnok, a titkár kezei közt vannak, a kinek

¹ Ezen könyvet Szabó Károly I. kötetében 1591. sz. alatt ismerteti s az ekkorig ismert egyetlen példány a pesti református collegium könyvtárában őrzetik. A hallei magyar könyvtár példánya másodpéldány.

Szerk.

² A Nemzeti Múzeum könyvtára, valamint ezen, úgy a többi kölcsönkért négy magyar munkát a hallei egyetemi könyvtárnak már vissza- küldte. Vegyék ezt mindazok tudomásúl, kik az ügy iránt érdeklődnek.

Szerk.

tudta nélkül a magyar tanulók közül választott könyvtárnok a könyvtár helyiségébe be nem léphet. A kezelésért tehát voltaképpen a német egyetemi hivatalnok a felelős, de az ellenőrzés rendszeres és teljes katalogus hiányában lehetetlen. Hogy pedig az ellenőrzésre multhatatlanul szükség van, azt a dolog természetén kívül még azon szomorú tény is igazolja, hogy a könyvtárban ma már sok oly beceses kézirat nem található, melyek ott, a katalogus tanúsága szerint, a század elején kétségtelenül megvoltak.

Én a rendelkezésemre állott idő rövidsége miatt a könyvtár nem „rég Magyar” részét és a kéziratokat is csak igen felületesen nézhettem át, de az előbb említett szomorú tényt teljes bizonyossággal állíthatom, már csak a tavalyi könyvtárnok *Stromp László* barátom határozott nyilatkozata után is. Igen óhajtott volna, ha jelenleg Halléban tartózkodó ifjú papjelölteink közül vállalkoznék valaki a kézírattár rendezésére és jegyzékbe vételére s e jegyzéket mihamarább közre is bocsátaná.

A hallei magyar könyvtár, mely az egyetemi könyvtártól egész külön, önállóan kezeltetik, úgy alapítóinál s gyarapítóinál, mint rendeltetésénél fogva, véleményem szerint egyenesen magyar birtok, sőt, ha még jobban distingualunk: a magyar prot. egyház birtoka.

Igyekezzenek azért az illetékes körök odahatni, hogy az ott levő s különféle esélyeknek nagyon kitett becesebb könyvek és kéziratok mihamarább visszakerüljenek a hazába s valamely biztos és a mellett könnyen hozzáférhető helyen, például a nemzeti múzeum könyvtárában helyeztessenek el.¹

¹ Örvendünk, hogy t. munkatársunk véleménye a Nemzeti Múzeum könyvtárának intenciójával találkozik. Arról a hazai művelődés barátjait biztosíthatjuk, hogy a Nemzeti Múzeum könyvtára ez ügyben minden körülmények közt meg fogja tenni kötelességét.

Szerk.

